

СЕКЦІЯ 5 РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 332.1:631 (477)

Кулиняк І.Я.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту організації
Національного університету «Львівська політехніка»*

Рачинська Г.В.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту організації
Національного університету «Львівська політехніка»*

Цапулич А.Ю.
*студентка
Національного університету «Львівська політехніка»*

Kulyniak Ihor
*PhD in Economics, Associate Professor
at the Department of Management of Organizations,
Lviv Polytechnic National University*

Rachynska Halyna
*PhD in Economics, Associate Professor
at the Department of Management of Organizations,
Lviv Polytechnic National University*

Tsapulych Anastasiia
*Student,
Lviv Polytechnic National University*

КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЗА РІВНЕМ РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

CLUSTER ANALYSIS OF REGIONS OF UKRAINE BY THE LEVEL OF AGRICULTURAL POTENTIAL DEVELOPMENT

АНОТАЦІЯ

Ефективне та успішне функціонування галузей рослинництва і тваринництва, які формують потенціал не тільки сільського господарства, а й країни загалом, потребують глибокого дослідження та аналізу. Для вирішення поставлених у роботі завдань використано метод кластерного аналізу, за допомогою якого згруповано регіони України за рівнем розвитку потенціалу рослинництва і тваринництва з подальшим виявленням характерних особливостей кожної з груп. За рівнем розвитку потенціалу рослинництва за 2017 р. виокремлено шість кластерів, а за рівнем розвитку потенціалу тваринництва – чотири. Для кожної з галузей сільського господарства побудовано дендрограму об'єднання регіонів України та картограму поділу регіонів країни на кластери. Крім того, розраховано середні значення досліджуваних показників для сформованих кластерів регіонів України.

Ключові слова: потенціал, сільське господарство, сільськогосподарська продукція, рослинництво, тваринництво, SWOT-аналіз, кластерний аналіз.

АННОТАЦІЯ

Эффективное и успешное функционирование отраслей растениеводства и животноводства, которые формируют потенциал не только сельского хозяйства, но и страны в целом, требуют глубокого исследования и анализа. Для решения поставленных в работе задач использован метод кластерного анализа, с помощью которого сгруппированы регионы Украины по уровню развития потенциала растениеводства и животноводства с последующим выявлением характерных

особенностей каждой из групп. По уровню развития потенциала растениеводства за 2017 г. выделены шесть кластеров, а по уровню развития потенциала животноводства – четыре. Для каждой из отраслей сельского хозяйства построены дендрограмма объединения регионов Украины и картограмма разделения регионов страны на кластеры. Кроме того, рассчитаны средние значения исследуемых показателей для сформированных кластеров регионов Украины.

Ключевые слова: потенциал, сельское хозяйство, сельскохозяйственная продукция, растениеводство, животноводство, SWOT-анализ, кластерный анализ.

ANNOTATION

Agriculture is a strategically important branch of the national economy of Ukraine. Solving the problem of stabilization and further increase in production in the agro-industrial complex requires the improvement of the potential of agricultural enterprises and regions. Effective and successful functioning of the crop production and animal production sectors, which form the potential not only agriculture, but also the country, require in-depth research and analysis. The purpose of the study is to group the regions of Ukraine by the level of the potential development of crop and animal production sectors through cluster analysis with the further identification of the characteristic features of each group. Cluster analysis of the regions of Ukraine is an important stage in improving the potential of agriculture, the result of which is the division into groups. Cluster analysis allows to take into account the specificity and similarity of the regions by indicators of activity in the

field of agriculture. This division into groups helps to make effective strategic decisions to improve the potential of each cluster. That is why the method of cluster analysis is used to solve the tasks set in the work. With the help of cluster analysis, the regions of Ukraine are grouped according to the level of the potential development of crop and animal production sectors, with further identification of the characteristic features of each group. In the article there was isolated six clusters by the level of the potential development of crop production sector for 2017 and four clusters by the level of the potential development of animal production sector. For each of the sectors of agriculture, a dendrogram of the association of regions of Ukraine and a mapping of the division of regions of Ukraine into clusters has been constructed. In addition, the average values of the studied indicators for the formed clusters of the regions of Ukraine were calculated. The results of the research can be used to select the capacity improvement measures for each of the group of regions that will be optimal and effective for them.

Key words: potential, agriculture, agricultural production, crop production, animal production, SWOT analysis, cluster analysis.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сільське господарство відіграє значну роль у розвитку економіки України. Вирішення завдання стабілізації і подальшого нарощування виробництва в агропромисловому комплексі вимагає поліпшення використання потенціалу сільськогосподарських підприємств та регіонів. Потенціал означає ступінь потужності або прихованих можливостей регіону, які за певних умов можуть бути реалізовані.

В останні роки в нашій країні приділяється велика увага наповненню внутрішнього ринку продовольчими продуктами і поглибленню реформ, що застосовуються в сільському господарстві, для підвищення експортного потенціалу, модернізації і переоснащення сучасною технікою і технологіями, а також особлива увага приділяється підвищенню врожайності земель. Проте Україна через політичний стан часто страждає від відсутності достатньої фінансової підтримки як із боку держави, так і з боку зовнішніх джерел. Недостатньо ефективно сформовані стратегічні цілі розвитку галузей сільського господарства, зокрема рослинництва і тваринництва, тому дослідження та наукове обґрунтування у цій сфері є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Ураховуючи той факт, що сільське господарство є стратегічно важливою галуззю національної економіки України, питанням сучасного стану, проблемам та перспективам розвитку сільського господарства присвячено значну кількість наукових праць науковців. Зокрема, дослідженням теоретичних аспектів та прикладних засад розвитку потенціалу сільського господарства України займалися такі вчені, як Т.І. Алексеева [1], Ю.К. Баканова [1], М.В. Вовк [2], С.Л. Оліферук [3] та ін. Зокрема, у працях науковців можемо знайти відображення особливостей розвитку потенціалу сільського господарства на рівні регіонів: Н.В. Рунчева [4] розглянула особливості формування ресурсного потенціалу кор-

поративного сектору сільського господарства регіонів України; Н.В. Трусова [5] дослідила регіональний аспект структури сукупного фінансового потенціалу сільського господарства; Н.А. Цимбаліста [6] проаналізувала передумови кластеризації сільського господарства Львівщини; Л.В. Ярема та О.І. Замора [7] дослідили економічний потенціал сільського господарства Тернопільської області та можливості його ефективного використання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Значний доробок учених присвячений дослідженню проблем розвитку потенціалу сільського господарства країни загалом, проте, враховуючи те, що кожен регіон України володіє власною унікальною сферою суспільного відтворення, то, відповідно, нерелевантно вибирати один шлях розвитку для цілої країни. Важливим етапом поліпшення потенціалу сільського господарства є кластерний аналіз регіонів України, результатом якого є поділ на групи, що можна спрямувати на підбір кожній із груп саме тих заходів із поліпшення потенціалу, які будуть оптимальними та ефективними саме для них, ураховуючи специфіку та подібність цих груп за показниками діяльності у сфері сільського господарства. На основі цих результатів дослідження для найбільш ефективного використання стратегічних ресурсів кожного кластера окремо в різних аспектах формується систематичний план потенційної поведінки господарства. Саме ці аспекти є малодослідженими в науковій літературі і потребують подальшого ґрунтового розгляду.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження – згрупувати регіони України за рівнем розвитку потенціалу рослинництва і тваринництва за допомогою кластерного аналізу з подальшим виявленням характерних особливостей кожної з груп.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Україна має величезний потенціал для розвитку сільського господарства. Це відбувається, головним чином, через сприятливі природні умови для сільського господарства: родючий ґрунт і дуже сприятливий клімат на більшій частині території країни. Сільське господарство України є досить перспективною галуззю та одним із лідерів експорту продукції рослинництва та тваринництва на світових ринках. Окрім того, сільське господарство є основною рушійною силою для розвитку економіки країни та забезпечення добробуту населення. Україна володіє високим потенціалом за рахунок найбільшої площі сільськогосподарських земель серед країн Європи – приблизно 41 млн га, з яких 32,5 млн га використовуються для вирощування сільськогосподарських культур. Родючі ґрунти та помірний клімат створюють можливості для виробництва високоякісної

сільськогосподарської продукції, яка є ресурсною базою у харчовій, текстильній, шкіряній та інших галузях, підвищення позицій на світовому ринку, сталого соціально-економічного розвитку [8, с. 134–135].

У структурі сільського господарства виокремлюють галузі рослинництва і тваринництва, які характеризуються певними відмінностями у своєму розвитку та специфікою організації виробничої діяльності. Враховуючи галузевий поділ сфери сільського господарства, доцільно проаналізувати рівень розвитку його потенціалу в розрізі двох галузей: рослинництва і тваринництва.

Для оцінювання регіонів за рівнем розвитку потенціалу сільського господарства скористає-

мося методом кластерного аналізу. Для проведення кластерного аналізу регіонів України за рівнем розвитку потенціалу рослинництва авторами вибрано такі показники:

- посівні площі сільськогосподарських культур, тис. га;
- індекси продукції рослинництва в господарствах усіх категорій, %;
- продукція рослинництва у розрахунку на одну особу, грн/ос.;
- продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах, грн;
- валовий збір зернових та зернобобових, тис. т.

У табл. 1 подано розподіл регіонів України на кластери за рівнем розвитку потенціалу рослинництва за статистичними даними 2017 р.

Таблиця 1

Розподіл регіонів України на кластери за рівнем розвитку потенціалу рослинництва, 2017 р.

Регіони України (області)	Умове позначення	Посівні площі сільськогосподарських культур, тис. га	Індекси продукції рослинництва у господарствах усіх категорій, %	Продукція рослинництва у розрахунку на одну особу, грн/ос.	Продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах, грн	Валовий збір зернових та зернобобових, тис. тон
I кластер						
Київська	C9	1184	88,8	1960	207373,2	2646,9
Миколаївська	C13	1560	89,2	6282	219867,7	2674,6
Черкаська	C22	1189	82,3	6158	209279	2926,5
II кластер						
Вінницька	C1	1638	94,5	8609	278130,1	4888,9
Сумська	C17	1135	100,5	7424	372326,3	3686,2
Херсонська	C20	1438	100	8668	245698,8	2545,4
Чернігівська	C24	1241	107	8563	329727,5	4079
III кластер						
Волинська	C2	566	108,9	3964	298345,2	1165,2
Донецька	C4	999	103,3	1250	224992,8	1908
Закарпатська	C6	188	97,7	1660	123091,5	390,1
Івано-Франківська	C8	383	108,2	2327	220217,8	753,7
Луганська	C11	813	95,8	1793	250610,7	1276,2
Львівська	C12	680	107,7	2453	400167,4	1417
Рівненська	C16	567	107,2	4119	328319,2	1208,7
Чернівецька	C23	310	109,5	3216	208879,8	603,9
IV кластер						
Дніпропетровська	C3	1957	99,2	3291	223210	3578,4
Запорізька	C7	1674	97,3	4439	215897,1	2907,1
Одеська	C14	1877	99,8	4162	233104,8	4264,9
Харківська	C19	1782	89,5	4131	288323,8	3859,2
V кластер						
Житомирська	C5	984	109,4	5759	348884,1	1993,7
Тернопільська	C18	826	115,8	6828	411914,7	2622,3
Хмельницька	C21	1173	112,6	8252	389839,6	3421,4
VI кластер						
Кіровоградська	C10	1697	83,7	8794	210065,4	2858
Полтавська	C15	1724	79,3	7478	212477,7	4241,4

Джерело: складено авторами за даними [9]

На рис. 1 подано дендрограму об'єднання регіонів України за рівнем розвитку потенціалу рослинництва за статистичними даними 2017 р.

На рис. 2 подано картограму поділу регіонів України на групи (кластери) за рівнем розвитку потенціалу рослинництва за статистичними даними 2017 р.

До першого кластера потрапили переважно найактивніші регіони України (три з 24 досліджених). Їхнє становище характеризується достатньо високими індексами продукції, значною посівною площею сільськогосподарських культур, продуктивністю праці, обсягом продукції рослинництва в розрахунку

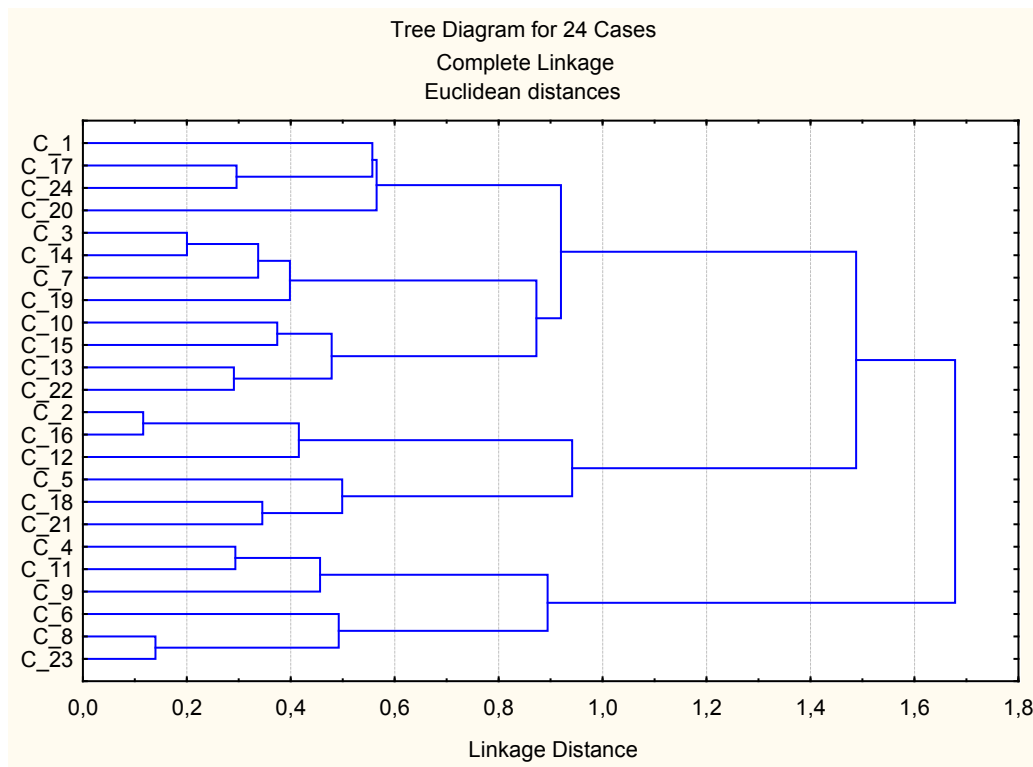

Рис. 1. Дендрограма об'єднання регіонів України за рівнем розвитку потенціалу рослинництва, 2017 р.

Джерело: авторська розробка

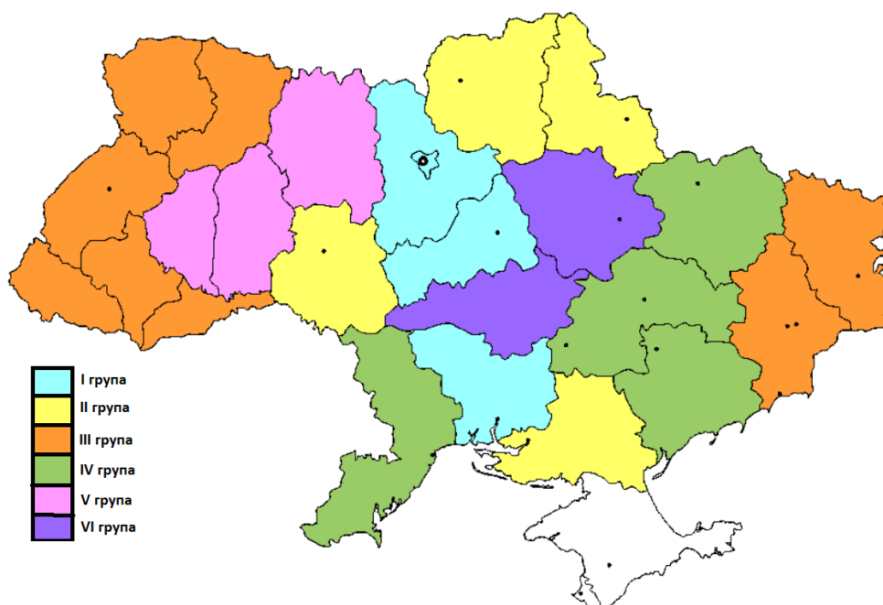

Рис. 2. Картограма поділу регіонів України на групи (кластери) за рівнем розвитку потенціалу рослинництва, 2017 р.

Джерело: авторська розробка

на одну особу та валовим збором зернових та зернобобових.

Другий кластер складається з чотирьох регіонів, серед яких – Вінницька, Сумська, Херсонська та Чернігівська області. Вони знаходяться достатньо близько до значень показників, якими характеризуються регіони першого кластеру.

Третій кластер – наймасовіший і включає у себе вісім областей України. Проте тут спостерігається очевидне відставання рівня розвитку потенціалу рослинництва від першого та другого кластерів. Наприклад, середній валовий збір зернових та зернобобових у тисячах тон становить 1 090,35 у даному кластері, а в другому середнє значення цього ж показника – 3 799,87 тис. т, що на 28,6% менше.

Четвертий кластер складається з Дніпропетровської, Запорізької, Одеської і Харківської областей. Їх об'єднують достатньо низькі індекси продукції рослинництва, середня продуктивність на тлі інших регіонів, проте Дніпропетровська область має максимальний обсяг посівних площ сільськогосподарських культур порівняно з іншими регіонами.

П'ятий та шостий кластери характеризуються низькими показниками розвитку потенціалу рослинництва. Полтавська область (шостий кластер) має найнижчий у країні індекс продукції рослинництва.

Для проведення змістовного аналізу отриманих результатів доцільно розрахувати середні значення (за початковими фактичними даними) кожного показника для сформованих кластерів регіонів. Результат подано в табл. 2.

Найкращий середній рівень розвитку галузі рослинництва спостерігається в регіонах України, що входять до другого та п'ятого кластерів. Так, другому кластеру притаманні найбільші середні значення таких показників, як продукція рослинництва у розрахунку на

одну особу та валовий збір зернових та зернобобових. П'ятий кластер, до якого входять Житомирська, Тернопільська та Хмельницька області, характеризується максимальними середніми значеннями індексів продукції рослинництва в господарствах усіх категорій та продуктивності праці. Тернопільська область лідирує за даними показниками: індекс продукції рослинництва – 115,8, продуктивність – 411914,7 грн. Найнижчий розвиток рослинництва спостерігається у третьому кластері – йому притаманні найменші середні значення трьох показників: посівні площі сільськогосподарських культур, продукція рослинництва у розрахунку на одну особу та валовий збір зернових та зернобобових.

Для проведення кластерного аналізу регіонів України за рівнем розвитку потенціалу тваринництва вибрано такі показники:

- вирощування сільськогосподарських тварин, тис. т;
- індекси продукції тваринництва в господарствах усіх категорій, %;
- продукція тваринництва у розрахунку на одну особу, грн/ос.;
- продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах, грн;
- кількість великої рогатої худоби, тис. голів.

У табл. 3 подано розподіл регіонів України на кластери за рівнем розвитку потенціалу тваринництва за статистичними даними 2017 р.

На рис. 3 показано дендрограму об'єднання регіонів України за рівнем розвитку потенціалу тваринництва за статистичними даними 2017 р.

На рис. 4 подано картограму поділу регіонів України на групи (кластери) за рівнем розвитку потенціалу тваринництва за статистичними даними 2017 р.

За результатами кластерного аналізу ми можемо виокремити чотири кластера регіонів України за рівнем розвитку потенціалу рослинництва.

Таблиця 2

Середні значення досліджуваних показників для сформованих кластерів регіонів України за рівнем розвитку потенціалу рослинництва, 2017 р.

Кластер	Кількість регіонів	Посівні площі сільськогосподарських культур, тис. га	Індекси продукції рослинництва у господарствах усіх категорій, %	Продукція рослинництва у розрахунку на одну особу, грн/ос.	Продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах, грн	Валовий збір зернових та зернобобових, тис. тон
I	3	1311,0	86,8	4800,0	212173,3	2749,3
II	4	1363,0	100,5	8316,0	306470,7	3799,9
III	8	563,3	104,8	2597,8	256828,1	1090,4
IV	4	1822,5	96,5	4005,8	240133,9	3652,4
V	3	994,3	112,6	6946,3	383546,1	2679,1
VI	2	1710,5	81,5	8136,0	211271,6	3549,7

Джерело: авторська розробка

Таблиця 3

Розподіл регіонів України на кластери за рівнем розвитку потенціалу тваринництва, 2017 р.

Регіони України (області)	Умовне позначення	Вирощування сільськогосподарських тварин, тис. тон	Індекси продукції тваринництва у господарствах усіх категорій, %	Продукція тваринництва у розрахунку на одну особу, грн/ос.	Продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах, грн	Кількість великої рогатої худоби, тис. голів
I кластер						
Волинська	C2	153,6	99,2	2646	375338,3	138,3
Дніпропетровська	C3	338,1	103,6	1431	511421,3	125,6
Донецька	C4	124,6	100,1	569	364330	62,1
Івано-Франківська	C8	120,3	99,6	2046	495781,1	142,1
Київська	C9	304,9	110,1	1224	350218,1	121,9
Львівська	C12	177	103,5	1426	447014,2	184
Тернопільська	C18	73	98,4	2143	350129,5	139,2
Херсонська	C20	67,7	97,5	1969	363170,4	102,1
II кластер						
Житомирська	C5	79,7	97,7	2292	149488,7	183
Закарпатська	C6	75,7	105,8	1535	158569,3	120,9
Запорізька	C7	69,6	94,5	1109	225436,3	100,3
Кіровоградська	C10	69,8	98,7	1996	175031,1	96,3
Луганська	C11	15,5	83,8	282	101980,4	49,1
Миколаївська	C13	43,8	99,2	1428	165634,9	145,1
Одеська	C14	62,6	97,5	790	133491,6	165,5
Рівненська	C16	79	100,6	1957	263263,5	139,4
Сумська	C17	63	98,1	1848	155208,9	149,7
Харківська	C19	117,4	92,6	1096	210252,7	185,7
Чернівецька	C23	61,2	98,4	1757	249656,7	84,4
Чернігівська	C24	47,9	98,8	2076	147637,6	183,9
III кластер						
Полтавська	C15	101,7	96,6	2602	212910	243,3
Хмельницька	C21	98,5	110,4	2731	278894,8	230,5
IV кластер						
Вінницька	C1	437,6	98,5	4292	609385,8	283,5
Черкаська	C22	423,9	98,3	4661	427945	163,9

Джерело: складено авторами за даними [10]

Перший кластер – Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Івано-Франківська, Київська, Львівська, Тернопільська та Херсонська області. Для цього кластеру характерним є високі значення індексів продукції тваринництва, середньої продуктивності праці серед усіх областей, високе поголів'я худоби – у середньому 127 тис. голів.

Наймасовішим є другий кластер – 50% областей України.

Третій кластер складається з Полтавської та Хмельницької областей. Величини показників для двох областей знаходяться приблизно на одному рівні. Наприклад, у Полтавській області вирощено 101,7 тис. т сільськогосподарських тварин, у Хмельницькій – 98,5 тис. т. Середнє відхилення між двома областями за всіма показниками становить 8%.

Четвертий кластер – це Вінницька та Черкаська області. Вінницька область – лідер у вирощуванні сільськогосподарських тварин, за кількістю великої рогатої худоби та продуктивністю праці в сільськогосподарських підприємствах не тільки у цьому кластері, а й по Україні загалом. Щодо Черкаської області, то вона лідирує серед усіх областей у виробленій продукції в розрахунку на одну особу в гривнях.

Для проведення змістовного аналізу отриманих результатів доцільно розрахувати середні значення (за початковими фактичними даними) кожного показника для сформованих кластерів регіонів. Результат подано в табл. 4.

Отже, очевидним є те, що перший кластер лідирує за рівнем розвитку потенціалу тваринництва, оскільки чотири із п'яти показників

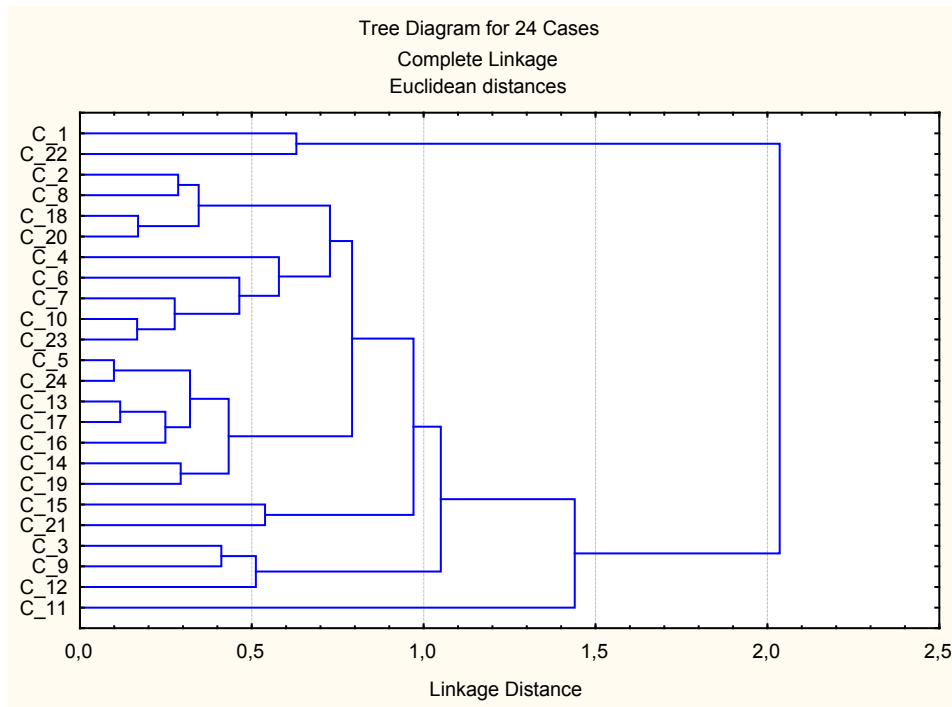

Рис. 3. Дендрограма об'єднання регіонів України за рівнем розвитку потенціалу тваринництва, 2017 р.

Джерело: авторська розробка

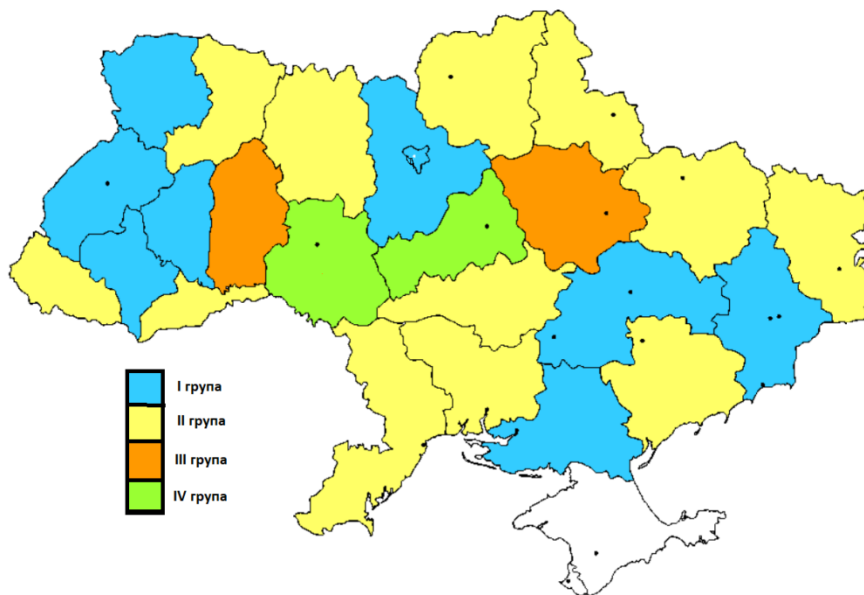

Рис. 4. Картограма поділу регіонів України на групи (кластери) за рівнем розвитку потенціалу тваринництва, 2017 р.

Джерело: авторська розробка

мають найбільше середнє значення серед регіонів України. Найбільш депресивним є другий кластер, який налічує половину областей України. Регіони другого кластера характеризуються стагнацією та низькими показниками. Наприклад, Луганська область має найнижчі показники у вирощуванні сільськогосподарських тварин – 15,5 тис. т, індекс продукції тваринництва у господарствах усіх категорій

становить 83,8%, продукція тваринництва у розрахунку на одну особу – 282 грн, продуктивність праці – 101 980,4 грн та кількість великої рогатої худоби – 49,1 тис. голів.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Сьогодні сільськогосподарський сектор є пріоритетним в економіці країни та є основою для економічного зростання нашої країни. Ефективне й

Таблиця 4

Середні значення досліджуваних показників для сформованих кластерів регіонів України за рівнем розвитку потенціалу тваринництва, 2017 р.

Кластер	Кількість регіонів	Вирощування сільськогосподарських тварин, тис. тон	Індекси продукції тваринництва у господарствах усіх категорій, %	Продукція тваринництва у розрахунок на одну особу, грн/ос.	Продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах, грн	Кількість великої рогатої худоби, тис. голів
I	8	169,9	101,5	1681,8	407175,4	126,9
II	12	65,4	97,1	1513,8	177971,0	133,6
III	2	117,7	99,3	1597,8	292573,2	130,3
IV	2	91,6	98,2	1555,8	235272,1	131,9

успішне функціонування галузей тваринництва та рослинництва, які формують потенціал країни, потребує глибокого дослідження та аналізу, щоб поліпшити національну економіку та вивести її зі стану депресії, швидко інтегрувати у світову економічну систему, підвищити рівень життя і благополуччя населення, зокрема сільських територій.

Україна володіє високим ресурсним потенціалом, основою якого є родючі ґрунти та сприятливі кліматичні умови. Проте є ще можливості для підвищення якості, продуктивності, рентабельності, інвестиційної та інноваційної привабливості. Важливо, що кожна область володіє власною унікальною сферою суспільного відтворення, відповідно, нерелевантно вибирати один шлях розвитку для цілої країни.

Якщо держава буде підтримувати сільське господарство на належному рівні, знижувати податки, підвищувати доступність кредитів, уведе дотації та субсидії, то сільське господарство зможе ефективно розвиватися.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алексєєва Т.І., Баканова Ю.К. Формування економічного потенціалу сільського господарства України в умовах євроінтеграції. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 11. С. 70–73.
2. Вовк М.В. Інвестиційний потенціал сільського господарства України. Збірник наукових праць *Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2013. № 2 (1). С. 87–94.
3. Оліферук С. Природно-ресурсний потенціал сільського господарства: управління розвитком. *Економіст*. 2013. № 3. С. 7–10.
4. Рунчева Н.В. Формування ресурсного потенціалу корпоративного сектору сільського господарства регіонів України. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2013. № 4. С. 95–98.
5. Трусова Н.В. Структура сукупного фінансового потенціалу сільського господарства: регіональний аспект. *Облік і фінанси*. 2017. № 3. С. 119–125.
6. Цимбаліста Н.А. Потенціал кластеризації сільського господарства Львівської області. *Вісник Житомирського дер-*

жавного технологічного університету. Серія «Економічні науки». 2015. № 1. С. 152–158.

7. Ярема Л.В., Замора О.І. Економічний потенціал сільськогосподарства Тернопільської області та можливості його ефективного використання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2018. Вип. 17 (2). С. 153–157.
8. Бурачек І.В., Михайленко Н.В. Сучасний стан та перспективні напрями розвитку сільського господарства в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 21. С. 134–137. URL : <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/27.pdf> (дата звернення: 23.03.2019).
9. Рослиництво України – 2017 : статистичний збірник. Київ, 2018. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/04/zb_rosl2017pdf.zip (дата звернення: 23.03.2019).
10. Тваринництво України – 2017 : статистичний збірник. Київ, 2018. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/05/zb_tu2017pdf.pdf (дата звернення: 23.03.2019).

REFERENCES:

1. Aleksieieva T.I., Bakanova Yu.K. (2016). Formuvannia ekonomichnoho potentsialu silskoho hospodarstva Ukrainy v umovakh yevrointehratsii [Formation of the economic potential of agriculture in Ukraine in the conditions of European integration]. *Black Sea Economic Studies*, Vol. 11, pp. 70–73.
2. Vovk M.V. (2013). Investytsiyniy potentsial silskoho hospodarstva Ukrainy [Investment potential of agriculture of Ukraine]. *Collection of scientific works of the Tavria State Agrotechnological University (economic sciences)*, no. 2(1), pp. 87–94.
3. Oliiferuk S. (2013). Pryrodno-resursnyi potentsial silskoho hospodarstva: upravlinnia rozvytkom [Natural-resource potential of agriculture: development management]. *Economist*, no. 3, pp. 7–10.
4. Runcheva N.V. (2013). Formuvannia resursnoho potentsialu korporatyvnoho sektoru silskoho hospodarstva rehioniv Ukrainy [Formation of resource potential of the corporate sector of agriculture of the regions in Ukraine]. *Herald of the Berdyansk University of Management and Business*, no. 4, pp. 95–98.
5. Trusova N.V. (2017). Struktura sukupnoho finansovoho potentsialu silskoho hospodarstva: rehionalnyi aspekt [Structure of aggregate financial potential of agriculture: regional aspect]. *Accounting and finance*, no. 3, pp. 119–125.

6. Tsybalista N.A. (2015). Potensial klasteryzatsii silskoho hospodarstva Lvivskoi oblasti [The potential of clustering agriculture in the Lviv region]. *Bulletin of the Zhytomyr State Technological University. Series: Economic Sciences*, no. 1, pp. 152–158.
7. Yarema L.V., Zamora O.I. (2018). Ekonomichniy potentsial silskoho hospodarstva Ternopilskoi oblasti ta mozhlyvosti yoho efektyvnoho vykorystannia [The economic potential of agriculture in the Ternopil region and the possibility of its effective use]. *Scientific herald of Uzhgorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy*, Vol. 17 (2), pp. 153–157.
8. Burachek I.V., Mykhailenko N.V. (2018). Suchasnyi stan ta perspektyvni napriamy rozvytku silskoho hospodarstva v Ukraini [Current state and perspective directions of development of agriculture in Ukraine]. *Global and national problems of the economy (electronic journal)*, Vol. 21, pp. 134–137. Available at: <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/27.pdf> (accessed 23 March 2019).
9. *Roslynyntstvo Ukrainy, 2017 [Crop production of Ukraine, 2017]*. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/04/zb_rosl2017pdf.zip (accessed 23 March 2019).
10. *Tvarynyntstvo Ukrainy, 2017 [Animal production of Ukraine, 2017]*. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/05/zb_tu2017pdf.pdf (accessed 23 March 2019).